

Alma a UKAŽ

KATEŘINA BAJTLOVÁ – IRENA VĚCHTOVÁ

Na podzim 2021 spustila Ústřední knihovna UK jako první v ČR inovativní knihovní systém Alma od společnosti Ex Libris. Univerzita Karlova se tak připojila k mnoha významným světovým univerzitám, které již tuto platformu využívají – jako jsou např. Cambridge, Vídeň či Harvard.

K tomuto kroku do značné míry přispěla i potřeba nahradit dosavadní knihovní systém Aleph, který postupně přestával dostačovat neustále se zvyšujícím standardům knihovnictví 21. století. Hlavním požadavkem na nový systém bylo, aby dokázal v jediné uživatelské platformě efektivně propojit správu čtenářského konta, katalog všech univerzitních knihoven a vyhledávač elektronických zdrojů dostupných na UK. Tím by byla zajištěna nejen lepší koordinace knihovních služeb napříč Univerzitou, ale i vyšší čtenářský komfort pro vědce a studenty. Fakt, že snadná dohledatelnost e-zdrojů a rychlý přístup k nim jsou životně důležité pro studium i vědeckou práci v mnoha oborech, jen podtrhla epidemie COVID, která si vynutila různá omezení v oblasti prezenčních knihovních služeb.

Protože je síť jednotlivých univerzitních knihoven velice početná, představovaly výběr a implementace vhodné knihovní platformy pro Ústřední knihovnu UK velkou výzvu a vyžádaly si několik let pečlivých příprav.

Závěrečná fáze implementace Almy zahájená v lednu 2021 probíhala za aktivní spolupráce všech knihoven UK. Zejména bylo nutné předem dohodnout nastavení funkcionalit nového systému a provést v knihovním katalogu řadu oprav, aby byl zajištěn bezproblémový přenos dat mezi systémy. V letních měsících pak přišla na řadu série praktických školení pro knihovníky. V období mezi 12. a 31. srpnem, kdy probíhala ostrá migrace dat mezi starým systémem Aleph a novým systémem Alma, byly všechny knihovny na Univerzitě uzavřeny a nemohly poskytovat výpůjční služby. Ke 12. srpnu byl pro čtenáře rovněž ukončen provoz původního Centrálního katalogu UK. 1. září 2021 byl nový knihovní systém Alma uveden do ostrého provozu.

Pro čtenáře představuje největší novinku vylepšená podoba centrálního vyhledávače UKAŽ (ukaz.cuni.cz). Nový UKAŽ v sobě totiž spojuje jak funkci knihovního katalogu, tak i přímé obsluhy čtenářského konta. Zároveň však umožňuje z jediného místa prohledávat většinu tištěných, digitalizovaných a elektronických zdrojů dostupných na Univerzitě. Základní nápovědu k jednotlivým funkcím vyhledávače naleznou čtenáři na podpůrných stránkách wiki.alma.cuni.cz.

Čtenář si své konto může aktivovat online – a to vyplněním e-přihlášky, na kterou nalezne odkaz přímo v UKAŽ. K tomu je třeba se pouze předem ujistit, že má

aktuální vztah k Univerzitě Karlově (student, účastník kurzu ČŽV, zaměstnanec, externí uživatel služeb UK), má vyzvednutý průkaz UK a aktivní heslo do Centrální autentizační služby UK (CAS). Po odeslání e-přihlášky je čtenář ihned registrován ve všech knihovnách Univerzity a může plně využívat jejich služeb.

Po přihlášení do uživatelského konta je čtenáři umožněno nahlížet seznam dokumentů, které má aktuálně vypůjčené, a data, do kdy je má vrátit. Přes konto si rovněž může své výpůjčky samostatně prodlužovat. V kontě se čtenáři také zobrazují případné neuhrazené pokuty za pozdně vrácené dokumenty.

Přihlášenému čtenáři jsou též k dispozici rozšířené funkcionality knihovního katalogu. Zobrazí se mu výpůjční pravidla pro vyhledané dokumenty a může si zadávat požadavky na knihovní jednotky (tedy objednávky ze skladu či rezervace na rozpůjčované tituly).

Při hledání v centrálním vyhledávači UKAŽ lze používat buď zadávání dotazů do jednoduchého vyhledávacího řádku s intuitivní nápovědou, nebo využít výhod pokročilého vyhledávání. Ve vyhledávači lze také pracovat s tzv. booleovskými operátory „AND“, „OR“ a „NOT“ či se zástupnými znaky (tzv. Wildcard Characters). Vyhledané výsledky lze rovněž snadno omezit pomocí fasetového menu.

Knihovní katalog také poskytuje přihlášenému uživateli řadu pokročilých funkcí. Ty mu mohou velice usnadnit třeba tvorbu rešerší a seznamů literatury. Může si např. výsledky vyhledávání uložit do seznamu „Oblíbené“ přímo ve čtenářském kontu (zde je lze dále třídit do tematických skupin pomocí štítků). Přes funkci „Nově ve fondech UK“ lze dohledat čerstvé přírůstky z oboru čtenářova zájmu. Užitečnou pomůckou je také citační manažer, který dokáže vyexportovat citace v několika citačních stylech. Čtenář si pak citaci může jediným kliknutím uložit do citačního softwaru „Citace PRO“.

Největší přínos nového vyhledávače UKAŽ bezesporu pro čtenáře představuje možnost prohledávat z jediného místa většinu tištěných, digitalizovaných i elektronických zdrojů na UK. Ve většině případů tak čtenář nemusí, jak tomu bylo dříve, navštěvovat ještě zvlášť Portál elektronických zdrojů UK (EIZ). Pokud např. hledá konkrétní časopis, ve výsledcích vyhledávání se mu okamžitě zobrazí, zda je na UK dostupná i online verze, aby si případně ušetřil cestu do některé knihovny. Po kliknutí na tlačítko „k dispozici online“ u vyhledaného záznamu se ukáže výpis databází na UK, v nichž je časopis přístupný. Vidí též informace o tom, pro které součásti Univerzity je přístup poskytován, popř. v jakém rozsahu. Pokud je čtenář přihlášen, přesměruje ho UKAŽ po kliknutí na zvolenou databázi přímo do ní. Zde si pak může zobrazit plné texty požadovaných článků či si je pro svou studijní potřebu rovnou stáhnout.

Za knihovnu KTF doufáme, že především Vám, čtenářům, přinesou nová vylepšení jistě ulehčení každodenní studijní a vědecké řehole. V případě dotazů ohledně platformy UKAŽ a přístupnosti jednotlivých e-zdrojů na UK Vám samozřejmě rádi poradíme.